

Аллоҳ тирикдир, ўлмайди | Ақийда дарслари (285-дарс)



19:00 / 08 июль 1044

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ بِاَنَّ
اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ بِاَنَّ
اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ بِاَنَّ

5. У ибтидосиз қадимдир, интиҳосиз доимдир.

Шарҳ: Яъни Аллоҳнинг мавжудлигининг бошланиши йўқдир ва Унинг ниҳояси ҳам йўқдир. Чунки ҳар бир нарсанинг вужудга келишининг бошланиши ва ниҳояси бор бўлиб, янги пайдо бўлган ва яратилган бўлади. Мана шу Аллоҳнинг Аввал ва Охир исмларига шарҳдир.

Аллоҳ таолонинг қуйидаги ояти бунга далилдир:

وَالْآخِرُ الْأَوَّلُ هُوَ

«У Аввалдир, Охирдир» (Ҳадид сураси, 3-оят).

هُلِّلَا يُلَّصَّ هَلِّلَا لُؤْسَرَلَا ق
هُوْرَا مِي فَمَلَّسَوِ هِيْلَع
يَبَا نَع) دُوَادُ وُبَاوُ مَلَّسُم
(هُنَعُ هَلِّلَا يَضَرَّ رِيْرُهُ
سِيْلَفُ لُؤَالَا تَنَامُ هَلِّلَا
رُخَالَا تَنَاوُ، عِيْشَ كَلْبَق
عِيْشَ كَدَعَبَ سِيْلَفُ

Имом Муслим ва Имом Абу Довуд (Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан) ривоят қилган ҳадисда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Аллоҳим, Сен Аввалсан, сендан олдин ҳеч нарса йўқ ва Сен Охирсан, сендан кейин ҳеч нарса йўқ», дедилар.

Яъни вужуд Сендан бошланган ва Сенда тугайди, деганларидир.

دِيْبِيْ اَلَوِيْنْفِيْ اَل

6. У фоний ҳам бўлмас, йўқ ҳам қилинмас.

Шарҳ: Бу Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг бақоси бардавом эканининг иқроридир. Аслида эса бу бешинчи рақамдаги ақийдани таъкидлашдир. Фано ва йўқ қилишнинг маъноси бир-бирига яқиндир. Икковини жамлаб келтириш таъкид учундир. Чунки «фано» сўзи ўз-ўзидан йўқ бўлиб

кетишни англатади, йўқ қилиш эса бировнинг ҳалок қилишини англатади.

Аллоҳ таолонинг қуйидаги оятлари бунга далилдир:

﴿٢٧﴾ وَالْإِكْرَامِ الْجَلِيلِ ذُو رَبِّكَ وَجْهٌ وَيَبْقَى ﴿٢٦﴾ فَإِنَّ عَلَيْهَا مِنْ كُلِّ

«(Ер) юзидаги барча жонзот фонийдир. Улуғлик ва икром эгаси Роббингнинг Ўзигина боқийдир» (Раҳмон сураси, 26-27-оятлар).

وَجْهَهُ، إِلَّا هَالِكٌ شَيْءٌ كُلِّ

«Ундан ўзга ҳар бир нарса ҳалок бўлувчидир» (Қасас сураси, 88-оят).

دِرِّي أَمْ إِلٍ نُوَكِّي أَلَو

7. У Зот ирода қилган нарсадан бошқаси бўлмас.

Шарҳ: Яъни борлиқдаги ҳар бир нарса фақат Аллоҳ таолонинг иродаси билангина юз беради. Бунда қадария (қадарни инкор қилганлар) ва мўътазилийларга раддия бордир. Чунки улар: «Аллоҳ таоло ҳамма одамлардан иймонни ирода этган-у, аммо кофир куфрни ирода қилган», дейишади. Уларнинг ушбу гаплари фосид ва мардуддир. Чунки бу Қуръонга, Суннатга, соғлом ақлга зиддир.

Бу ҳақда гап келгусида келади.

Аллоҳ таолонинг қуйидаги оятлари бунга далилдир:

يُرِيدُ مَا فَعَّالٌ ﴿١٦﴾

«Истаганини қилувчидир» (Буруж сураси, 16-оят).

يَشَاءُ مَا يَفْعَلُ اللَّهُ إِنَّ ﴿١٨﴾

«Албатта, Аллоҳ хоҳлаганини қиладир» (Ҳаж сураси, 18-оят).

يُرِيدُ مَا يَفْعَلُ اللَّهُ وَلَكِنَّ وَلَكِنَّ ﴿٢٥٣﴾

«Лекин Аллоҳ ирода қилганини қиладир» (Бақара сураси, 253-оят).

Ироданинг турлари:

Муҳаққақ, Аҳли сунна вал жамоа уламолари «Аллоҳнинг Китобида ирода икки хилдир», дейдилар:

Шаръий ирода.

Кавний ирода.

Шаръий ирода муҳаббат ва розиликни ўз ичига олган иродадир.

Кавний ирода барча мавжудотларни қамраб олувчи хоҳишдир. Ушбу ирода ҳар иккисини ҳам ўз ичига олади.

الَو ، مَاهُ وَالْاُ هُ غُلْبَتِ ال مَاهُ فَالْاُ هُ كِرْدُت

8. Фикр-хаёллар Унга ета олмас ва фаҳмлар Уни идрок эта олмас.

Шарҳ: Яъни У Зотга фикр-хаёл билан етиб бўлмайди. У Зотни фаҳм ила ихота қилиб бўлмайди. Бирор нарсани тасаввур қилдим, дегани уни тахмин қилдим, деганидир. Бирор нарсани фаҳмладим, дегани уни билдим, деганидир. Биз Аллоҳ таоло зотининг ҳақиқатини идрок эта олмаймиз. У Зот субҳанаҳу таолони сифатларидан таниймиз.

Аллоҳ таолонинг қуйидаги оятлари бунга далилдир:

الْوَجُوهُ وَعَنْتِ ﴿۱۱۰﴾ عِلْمًا

«Улар эса Уни илм ила ихота қила олмаслар» (Тоҳо сураси, 110-оят).

عَلِمَهُ مِّنْ بَشِيءٍ يُحِيطُونَ وَلَا

«Унинг илмидан ҳеч нарсани ихота қила олмаслар» (Бақара сураси, 255-оят).

Қандай қилиб ҳам ихота қилишсин?

اللَّطِيفُ وَهُوَ الْأَبْصَرُ يُدْرِكُ وَهُوَ الْأَبْصَرُ تُدْرِكُهُ لَا

الْخَبِيرُ ١٠٣

«Кўзлар Уни идрок эта олмас, У кўзларни идрок этар. У ҳар бир нарсани дақиқ ва нозик жойларигача билувчидир, ўта хабардордир» (Анъом сураси, 103-оят).

مَنْ أَلَا وَبِشْيِ الْو

9. Махлуқотлар Унга ўхшамас.

Шарҳ: Яъни махлуқотлар ичида зотида ҳам, сифатларида ҳам, ишларида ҳам, исмларида ҳам, ҳукмларида ҳам Аллоҳга ўхшаши йўқдир.

Имом Абу Ҳанифа раҳимаҳуллоҳ «ал-Фикҳул Акбар»да:

«У Ўз махлуқотларидан бирортасига ўхшамайди. Унинг махлуқотларидан бирортаси Унга ўхшамайдики, то Унга қиёс қилинса ёки Унга ўхшатишга-ю, қиёс ёки ўхшатиш ила таниб олинса», деганлар. Бу эса Холиқни махлуққа ўхшатувчи мушаббиха мазҳабидагиларга раддиядир. Яъни бу «Аллоҳ билан Унинг махлуқотлари орасида ўхшатишга асос бўладиган муштарак сифат йўқки, У Зот ўша билан махлуқотларга ўхшатишга», деганидир.

Аллоҳ таолонинг қуйидаги оятлари бунга далилдир:

﴿۱۱﴾ الْبَصِيرُ السَّمِيعُ وَهُوَ شَيْءٌ كَمِثْلِهِ لَيْسَ

«У Зотга ўхшаш ҳеч нарса йўқдир. У ўта эшитувчидир, кўриб турувчидир» (Шуро сураси, 11-оят).

﴿۴﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

«Ва Унга ҳеч ким тенг бўлмаган» (Ихлос сураси, 4-оят).

مُتَوَكِّلٌ مَّا كَانَ لَدَيْهِ كُفُوًا أَحَدٌ

10. У тирикдир, ўлмас, доимо қоимдир, ухламас.

Шарҳ: Яъни Аллоҳнинг ҳаёти абадийдир, ўлим ила йўқ бўлмайди. (Шунингдек, Аллоҳнинг ҳаёти азалийдир, олдиндан йўқ бўлган эмас. Аллоҳ борлиқнинг тадбирини доимо қилиб турувчидир, уйқу ва мудраш Уни ғофил қилмайди.) Оламнинг туриши Унинг қўлида. Аллоҳнинг қоимлиги ўз-ўзидан бўлади, ўзидан бошқа барча нарсани қоим қилувчидир.

Аллоҳ таолонинг қуйидаги оятлари бунга далилдир:

نَوْمٌ وَلَا سِنَّةٌ تَأْخُذُهُ، لَا الْقِيَوْمُ الْحَيُّ هُوَ إِلَّا إِلَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

«Аллоҳ - Ундан ўзга илоҳ йўқ. У Ҳайй ва Қойюмдир. Уни мудроқ ҳам, уйқу ҳам олмас» (Бақара сураси, 255-оят).

Бас, Ундан мудроқ ва уйқуни инкор қилиш Унинг доимо қоимлигининг баркамоллигига далолат қилади. Ушбу ақийда Аллоҳнинг махлуқотларга ўхшамаслигининг далилидир. Чунки улар тирикдирлар, лекин ўлурлар ва ухларлар. Аммо Аллоҳ тирикдир, ўлмайди (ва ухламайди).

Ақийдатут Таҳовия шарҳининг талхийси» китобидан

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2022 йил 5 октябрдаги 03-07/7619-рақамли хулосаси асосида чоп этилган.